

Non un cimitero con pietre scoperte, come in precedenza, qui troviamo una roccia bucata dove le anime sono capovolte a testa in giù e piedi e gambe fuori a cuocere. Sono qui i simoniaci e il canto si apre con un rimprovero a Simon mago, che dà il nome al peccato, poiché voleva acquistare da Pietro e da Giovanni Evangelista la facoltà di interrogare lo Spirito Santo per i propri fini di magia, ma che fu fermamente respinto. Qui Dante interroga l'anima di papa Niccolò III°, che ignaro, scambiando Dante per Bonifacio VIII°, confessa al poeta i motivi del suo peccato e che aspetta Bonifacio e Clemente V°, quale ultimo, trasferì la sede papale ad Avignone, e predice che verrà da ponente un papa che soverchierà loro entrambi per il medesimo peccato.

Dante pronuncia una arringa tremenda contro costoro che barattano il sacro per i propri fini personali. Virgilio condivide il discorso di Dante e ne gode.

Nota: “ È ”, “ è ” sono appena percettibili, quasi non si pronunciano;” Š “, “š” si leggono “sc” di scena.

INFERNO Canto XIX° in campobassano

O Simon* magari, o poverè séguacè
che lè cósè dè Ddijè, che dè buntà
avissèna èssè sposè, vu', affamatè
e pè òre e pè argiéntè scagnatè;
mo cummiénè ca pè vu' sona la tromba
perciò ca a la terza vallè štétè.
Già eravamè a la vallè appriéssè
salitè, da u scuogliè a la partè
che propriè 'mmiézè u fuossè a chiummè cala.

O grossa Spèranza, qual è l'arta
che 'nciélè muostrè, 'nterra e a u munnè,
e quantè è jušta la virtù tua a spannèr!a!
Ijè vèdivè pè lè coštè e pu funnè
chiéna dè buchè la préta scura,
larghè tuttè lu štessè e ognuna tónna.
Nèn mè parèanè ménè larghè né cchiù assaiè
dè chillè che štannè a u San Giuannè mijè,
fattè a u poštè dè lè vattijaturè;
unè dè lórè, ancora mo assai annè,
rumpivè ijè pè unè che dentrè z'affucava;
e chéšta ha da èssè vèrètà ca nisciunè 'nganna.
Fórè da ogni vocca 'scìva 'ngoppè,
piérè e còssè dè nu puccatorè
fin'a u riéštè che dentrè rëmanéva.

(v.13)

Lè chiantè dè lè piérè évènè tutt'e ddu' appicciatè,
pècché lè dènuocchiè fortè zè smuvevènè,
ch'avissènè spèzzatè saucè 'ntriciatè e štuortè.

Cummè fa la fiamma dè lè cósè óntè
smovèrzè pè 'ngoppè a la scorcia,
'ccusì là facèa da lè calècagnè a la pónta.

(v.29)

<< Chi è quillè, maestrè, che zè 'nguijètè
dè cchiù dèll'autè cumpagnè suè,>>
dicivè ijè,<< e che cchiù rošša fiamma cunsuma?>>.

E issè a me: << Se tu vuò ca tè portè
lassottè pè chélla ripa che sottè šta,
da issè può sapé dè issè štéssè e dè lè puccatè suè>>.

E ijè << Tantè pè me è bellè, quantè tè piacè,
tu šíé signorè, e sa ca ijè nèn mè smóvè

senza la volontà tua; e tu saië chëlla ca nèn sè dicë>>.

Allora jèmmë a u quartë argënë:

gërannë e scignënnë a mana manca,

lassottë a u funnë dërupalatë e sfuracchiatë.

U buonë maestrë ancora da u fianchë suë

më mantënëttë, fin'a quannë arrëvattë a la buca

dë quillë che z'addulurava ku piërë.

<< Chiunquë šië tu che štai abbasscë,

anëma addulurata cummë a nu palë méssa,>>

'ncuminciaie ijë a dicë:<< sè può, parla>>.

Ijë štëa cummë u monëchë chë cumbëssa

u purfëdiusë assassinë, che po' ch'è ficchiatë sottë

u richiamë pë dicë chi l'armatë la manë, pëcché la morta scansa.

E issë alluccattë: <<Šië tu già qua dërittë?

Šië tu già Bonifacio?

Dë paricchië annë m'ha mëntitë u librë.

Šië tu saziatë 'ccusì subbëtë dë la ricchezza

pë la quala 'ntëništë paura dë 'ngannà

la bella donna*, e po' farnë štrazië?>>

Ijë rëmanivë cumm'a chi šta senza sciàtë,

(v.58)

pë nèn capì chë m'è štatë dittë,

quascë scurnatë e rësponnë nèn sannë.

Allora Virgilië dicëttë:<< Dillë subbëtë:

- nèn so' quillë, nèn so' quillë che tu cridë!->>

E ijë rëspunnivë cumm'issë m'avëa dittë.

Perciò u spirëtë tuttë šturcëttë lë piërë,

po' suspërannë e kë la vocca chiagnosa,

më dicëttë: << Dunquë chë vuo' da me?

Së t'interessa sapé da me chi so'

ca tu šië mënutë pë 'šta ripa,

ha sapé ca ijë évë štatë du gran' mantë*:

e veramentë so' štatë figlië dëll'Orsa,

vugliusë dë faurì lë parientë

dë ricchezzë e ijë mo quassottë më mëttivë.

Sott'a la capa mija stannë l'autë

che më prècèdennë pë la simonija,

appiattitë pë lë buchë dë la roccia.

Lassottë cadë pur'ijë, quannë

mënnarrà quillë che ijë crëdëvë che tu fussë,

che a te facivë subbëtë la dumanna.

Ma cchiù è u tiëmpë già che lë piërë më cucivë

e che ijë so štatë accusì capëvutàtë,

ca issë më starrà chiantatë kë lë piërë ruššë;

pëcché dopë a issë vënnarrà cchiù brutta opëra

da punëntë, nu paštorë senza regulë,

talë ca cummiënë ca a issë e a me ammantë.

Nuovë Giasonë sarà, dë che zë lëggë

në lë *Maccabei* e cummë dë quillë buonë

évë štatë u rre* suë; 'ccusì facëttë issë che la Francia regna>>.

Ijë nèn saccë se a issë fussë troppë pazzë,

ca ijë rëspunnivë a issë kë 'štu dittë:

<< Deh, mo dimmè: quanta rëcchezza vulettè
 u Signor Nuostre da Sant Pietrè prima
 chë lë mèttéssë ‘mmanë lë chiavë da cušturi?
 Cèrtë nën chiédettë nientë, se no: -Viénëmë arrétë.-
 Né Pietrè né l’autë lëvannë a Mattia
 òrë e argiéntë quannë fu capatë
 a u poštë chë përdettë l’anëma malvagia.
 Però tē sta bbënë, che tu mo šié punitë;
 e guardë buonë lë malë tuótë muneta
 che tē facettë arditë a lëvarlë a Carlë*.
 E se nën fussë ca m’è vietatë
 u rispettë pë lë sacrë chiavë
 chë tu tēništë a la vita bella,
 ijë tē pigliassë a parolë cchiù malamentë;
 pëcché l’avarizia voštira u munnë rattrištä,
 calëcannë lë buonë e arrëcchénnë lë sbrëvugnatë.
 Dë vu’, pašturë, z’accurgëttë u Vangelištë*
 quannë chellë che šta ‘ngopp’all’acqua
 futtévenë kē lë settë capë* e nascëttë,
 fin’a quannë la virtù a u maritë suë piacëttë.
 V’avetë fattë vu’ dë Ddijë l’òrë e l’argiéntë;
 che àtë sta da vu’ a l’idolatrë,
 trannë, ca issë ama unë e vu’ n’amatë ciéntë?
 Ahi, Cuštantinë, dë quanta malë fuštë mamma,
 no la cunvërsiona tua, ma chëlla dotë
 che da te rëpigliattë u primë papë!>>
 E mentrë ijë accusavë dë talë malë,
 o ira o la cusciénza che zë murtufëcava,
 fortë scaucijavë kē tutt’e ddu’ lë piérë.
 Ijë crédë buonë che a la guida mija piacessë,
 tantë éva cuntiéntë che stëttë sempë attiéntë
 a u significatë dë lë parolë mijë chë dicevë.
 Perciò, kē tutt’e ddu’ lë vraccë mē pigliattë,
 e po’ kē tutt’issë, m’auzattë ‘mpiéttë,
 e rësagliëttë pë la vija d’andò scignëttë,
 nën tantë štanchë d’avermë štrittë
 ‘ccusì mē purtattë ‘ngopp’u culmë dëll’archë
 che da u quartë a u quintë argënë zë passa.
 Qua docë docë pusattë u carëchë;
 docë p’u scuoglië ‘ndruppëcusë e tuoštë a saglië,
 che purë pë lë crapë sarija tuoštë a passà.
 A la finë n’autë vallonë scuprivë ‘nnantë.

(v.106)

Note:*1) Simon mago, da lui prende il nome il peccato di simonia, dopo che egli cercò di comprare, da Pietro e Giovanni l’Evangelista, il potere di comandare lo Spirito Santo al volere della sua magia;

*2) la bella donna: la Chiesa;

*3) gran manto: manto papale;

*4) u r sue: Antioco;

*5) re Carlo di Francia;

*6) Vangelista: S. Giovanni Evangelista, che predisse nell'Apocalisse che i capi della chiesa si sarebbero macchiati di questo peccato;

*7) sette doni: i sette doni dello Spirito Santo;